

УДК 336.64

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Годящев М.О.

EVALUATION OF THE LEVEL OF BUSINESS ACTIVITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF MODERN INSTRUMENTAL CAPABILITIES

Hodiashchev M.O.

У статті актуалізовано проблематику оцінювання рівня ділової активності підприємств. Визначено пріоритетність дослідження ділової активності підприємств агропромислового комплексу на підставі їх історичного розвитку, географічних особливостей та наявного ресурсного забезпечення. Використовуючи загальнонаукові методичні підходи, можливості та інструменти, проаналізовано специфіку функціонування аграрних підприємств, їх фінансово-економічний стан та рівень ділової активності. Відзначено ключові узагальнюючі показники для аналізу та характеристики рівня ділової активності підприємств. У процесі аналізу виявлено негативну тенденцію по базовим фінансовим та виробничим показникам, а також у цілому – скорочення загальної кількості аграрних підприємств аналізованого регіону. Доведено зниження рівня ділової активності даних підприємств за їх операційними та ін. показниками.

Ключові слова: ділова активність, підприємство, оцінка, аналіз, методика, показник, інструмент.

Вступ. Невизначеність, нестійкість, динамічність – це лише деякі з характерних ознак, які визначають сучасний рівень розвитку бізнес-середовища, у якому функціонують вітчизняні підприємства. Наявність кризових явищ та постійне їх поглиблення зумовлюють формування несприятливого ринкового оточення, порушення умов діловими партнерами, здійснення нерационального вибору власниками підприємств форм та методів управління та інших аспектів, що призводить до загального погіршення фінансового стану підприємств, втрати ринкових позицій, а у деяких випадках – до банкрутства. У таких складних умовах одним із першочергових завдань підприємств стає пошук напрямів підвищення ними своєї ділової активності для досягнення високих цілей та ефективного розвитку усіх господарських підсистем.

Постановка проблеми. Враховуючи державні географічні особливості, наявність ресурсного забезпечення та історичний розвиток, пріоритетну значимість серед галузей народного господарства

займає агропромисловий комплекс, який характеризується сукупністю взаємопов'язаних зв'язків, які об'єднують діяльність виробників сільськогосподарської продукції, її переробку та матеріально-технічне забезпечення підприємств, визначаючи взаємозалежність аграрної галузі та інших сфер у структурі господарського комплексу.

Не зважаючи на стратегічну значимість та вагомість визначеної сфери АПК, її потенціальні та природні можливості, наразі існують істотні проблеми щодо забезпечення ділової активності аграрних підприємств, яка залежить, переважно, від якості поставлених завдань та здійснених управлінських заходів, направлених на їх досягнення та успішну реалізацію. У таких умовах актуалізується проблема інформаційного забезпечення менеджменту як процесу, а відтак, основними завданнями на сьогодні стають: визначення специфіки функціонування аграрних підприємств, а також установлення рівня їх ділової активності як головного факторного показника, що характеризує ступінь впливу на аналітичне забезпечення якісного дієвого управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми оцінки ділової активності на підприємствах розглядалися в роботах Р.М. Скриньковського, В.І. Сахно, Л.М. Ремньової, Л.О. Коваленко, Д.О. Рибницького та інших науковців-теоретиків та економістів. Однак, переважна більшість таких праць сконцентрована на окремих аспектах оцінки ділової активності (переважно, фінансових), тоді як лише комплексний аналіз із використанням сучасних інструментальних можливостей дозволить не тільки отримувати реальну інформацію про рівень ділової активності підприємства, а й приймати оперативні та якісні управлінські рішення, спрямовані на її оптимізацію.

Мета статті. Для оцінювання рівня ділової активності вітчизняних підприємств потрібно застосування сучасних інструментальних можливостей.

Результати досліджень. Сучасний стан розвитку аграрних підприємств характеризується чисельними дестабілізуючими факторами, серед яких можна відокремити відсутність державної підтримки АПК. Від'ємна характеристика даного чинника призводить до зниження, або взагалі, втрачання надійних каналів матеріальних поставок, невизначеності щодо збуту виробленої продукції, а відсутність фінансових ресурсів на впровадження інноваційних технологій та модернізацію виробництва обумовлює втрату підприємствами конкурентних переваг, що негативно позначається на стані їх ділової активності та вигідному позиціонуванні на ринку.

Аграрний комплекс є основоположним складовим елементом господарства Луганської області. Не зважаючи на урядові заходи підтримуючого характеру, активність підприємств даної сфери є досить стриманою, що спричинено неспроможністю втілення державних стратегічних програм розвитку аграрної сфери. Відтак, успішність ведення діяльності підприємств визначається їх здатністю до підвищення якості моніторингових процесів та адаптованості до мінливих явищ на фінансовому і товарному ринках, забезпеченістю ефективним механізмом управління діловою активністю, його систематичним використанням та удосконаленням.

Не зважаючи на політичні та соціально-економічні труднощі, що мають місце на аграрному ринку, кількість сільськогосподарських підприємств області займає високу питому вагу серед інших суб'єктів господарювання (табл. 1). Проведені роз-

рахунки свідчать про те, що протягом аналізованого періоду (2014, 2015 рр.) кількість підприємств аграрної сфери складає 28,8%, що є найбільшою частиною у загальній структурі підприємств різних напрямів економічної діяльності.

Така ситуація характеризує визначальну роль саме аграрних підприємств у загальній галузевій ніші. Їх пріоритетна значимість потребує подальшого аналізу особливостей господарської та управлінської діяльності, з'ясування стану ділової активності з метою використання максимального рівня потенціалу даних підприємств, оскільки зазначена галузь є не тільки фінансово привабливою, а й визначає ступінь державного продовольчого запасу.

Враховуючи набір функціональних властивостей аграрних підприємств та специфіки їхньої діяльності, діагностику рівня ділової активності доцільно розпочинати із аналізу фінансового стану, його співставлення у певному часовому ряді, та прослідковування динаміки розвитку.

Одним із узагальнюючих показників характеристики рівня використання ресурсів, зокрема фінансових, виступає прибуток підприємства, розмір якого впливає на спроможність вільно оперувати грошовими коштами з метою забезпечення безперервності виробничих та збутових процесів, покриття витрат на капітальні інвестиції, виконання зобов'язань перед бюджетом, кредиторами та іншими контрагентами по фінансово-господарській діяльності тощо.

Таблиця 1

Кількість підприємств Луганської області за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2015 році¹

Вид економічної діяльності	2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.		Відхилення даних 2015 р. від 2014 р.	
	К-ть, од.	Пит. вага, %	К-ть, од.	Пит. вага, %	К-ть, од.	Пит. вага, %	К-ть, од.	Пит. вага, %	К-ть, од.	Пит. вага, %
Сільське господарство	1454	13,5	1508	13,2	930	28,8	965	28,8	35	-
Промисловість	1639	15,3	1889	16,6	485	15,0	496	14,8	11	-0,2
Будівництво	990	9,2	1049	9,2	248	7,7	245	7,3	-3	-0,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	3145	29,3	3215	28,2	716	22,1	735	21,9	19	-0,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	554	5,2	613	5,4	149	4,6	166	4,9	17	0,3
Інформація та телекомунікації	310	2,9	336	3,0	97	3,0	103	3,1	6	0,1
Операції з нерухомим майном	895	8,3	936	8,2	191	5,9	213	6,3	22	0,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	686	6,4	732	6,4	177	5,5	184	5,5	7	-
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	435	4,1	442	3,9	86	2,7	94	2,8	8	0,1
Надання інших видів послуг ²	624	5,8	665	5,8	154	4,8	153	4,6	-1	-0,2
Усього	10732	100	11385	100	3233	100	3354	100	121	-

* Розраховано на підставі даних Головного управління статистики у Луганській області.

¹ Без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ та частини зони проведення антитерористичної операції.

² Дані наведено з урахуванням підприємств та організацій, питома вага яких у загальній структурі складає не більше 1%.

Розмір фінансового результату, зокрема, прибутку, надає можливість підприємствам реалізувати стратегічні та тактичні програми за всіма аспектами функціонування, враховуючи технічний рівень виробництва та стан технологічного процесу; організаційно-управлінську складову; галузеві особливості та специфіку діяльності агропромислових підприємств тощо, що у кінцевому випадку визначає рівень ділової активності підприємств. Проведемо аналіз фінансового стану аграрних підприємств, результати якого наведені у табл. 2.

Як показує таблиця, динаміка збиткових підприємств за аналізований період 2012-2015 рр. поступово знижується: з 11,3% у 2012 р. до 8,4% у 2015 р., збільшуючи тим самим кількість прибуткових підприємств аграрної сфери: від 88,7% у 2012 р. до 91,6% у 2015 р. У той же час спостерігається зростання сум чистого збитку порівняно з отриманим прибутком. Так, показник співвідношення збитку та прибутку характеризуються позитивною тенденцією, та підвищився майже вдвічі: із 0,19 у 2012 р. до 0,35 у 2015 р. Слід також зазначити, що 2014 р. має найбільше значення даного показника і становить 0,86, тобто сума збитку на той період склала 732674 тис. грн. при кількості отриманого прибутку в 849098,6 тис. грн. При цьому відзначимо непропорційність загального обсягу прибуткових та збиткових підприємств даного періоду: 90,1% та 9,9% відповідно.

Така неоднозначна ситуація щодо зниження відсотку збиткових підприємств при збільшенні його обсягу за період 2012-2015 рр. відбулася не через покращення результативності діяльності, її ефектив-

ності або інтенсифікації виробництва, а шляхом зменшення кількості безпосередньо підприємств (табл. 2.1), що не доцільно характеризувати як позитивну ознаку ділової активності.

Одним із основних факторів, який можна використовувати в процесі аналізу стану ділової активності агровиробників, є обсяг виробленої ними продукції по основним видам сільськогосподарських культур, визначення його динамічності характеру. Задовільний або високий рівень виробництва, його постійне прагнення до збільшення, характеризує якість використання основних та оборотних засобів, трудових ресурсів, що позитивно відзначається на діловій активності підприємств. Проаналізуємо динаміку сільськогосподарського виробництва на підприємствах АПК, результати аналізу представимо у табл. 3.

Дані таблиці 3 свідчать про значне скорочення обсягів виробництва на аграрних підприємствах за всіма видами сільськогосподарських культур. Так, за аналізований період спостерігається від'ємна тенденція щодо вироблення зернових та зернобобових – на 23,3%, насіння соняшника – на 13,2%, картоплі та овочів відкритого ґрунту зниження відбулося майже вдвічі – на 48,6% та 51,1% відповідно. Слід зазначити також, що у 2014-2015 рр. відбулося повне припинення виробництва цукрового буряку.

Оскільки результативність виробничої діяльності аграрних підприємств знаходиться під впливом багатьох ризикованих факторів, то ступінь їхнього впливу на підставі фінансової або бухгалтерської звітності підприємств визначити практично неможливо.

Таблиця 2

Аналіз фінансових результатів діяльності аграрних підприємств Луганської області, тис.грн¹.

Період	Чистий прибуток (збиток)	Підприємства, які одержали чистий прибуток		Підприємства, які одержали чистий збиток		Співвідношення "збиток/прибуток"
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	
2012 р.	935372,6	88,7	1150649,3	11,3	215276,7	0,19
2013 р.	681663,3	82,3	823322,6	17,7	141659,3	0,17
2014 р.	116424,6	90,1	849098,6	9,9	732674	0,86
2015 р.	1458434,3	91,6	2257882,3	8,4	799448,0	0,35

* Розраховано на підставі даних Головного управління статистики у Луганській області.

¹ Без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ та частини зони проведення антитерористичної операції.

Таблиця 3

Виробництво основних сільськогосподарських культур у 2012-2015 рр., тис. ц¹

С/г культури	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Темп росту 2015 р. до 2012 р., %
Зернові та зернобобові	12938,2	12929,5	12263,2	9927,7	-23,3
Насіння соняшника	5583,5	6394,8	5256,6	4847,7	-13,2
Картопля	4044,0	3979,5	2849,0	2080,0	-48,6
Цукрові буряки	0,4	7,8	-	-	-
Овочі відкритого ґрунту	3333,1	3109,3	1817,5	1632,7	-51,1

* Розраховано на підставі даних Головного управління статистики у Луганській області.

¹ Без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ та частини зони проведення антитерористичної операції.

Як уже було окреслено, показником, який характеризує не тільки ефективність та якість діяльності підприємств, а й плин їхнього розвитку, є ділова активність. Аналіз стану ділової активності та її кількісна оцінка в сучасній економічній літературі здійснюється переважно за двома напрямками: 1) аналіз динаміки загальних показників: обсяги активів (капітал, інвестований у діяльність) або так зване "золоте правило економіки"; рівень доходу (виручки) від реалізації продукції; чистий прибуток (збиток); 2) аналіз ефективності використання наявних ресурсів підприємства [1, с. 254].

Для того, щоб здійснити оцінку динаміки змін показників господарської діяльності чи встановити відповідність "золотому правилу економіки", перш за все, потрібно порівняти темпи цих змін через відповідну систему нерівностей. Оптимальним результатом є співвідношення визначених факторів, яке характеризує їхній взаємозв'язок у певному напрямі:

$$T^{чп} > T^{рп} > T^a > 100\%, \quad (1)$$

де $T^{чп}$, $T^{рп}$, T^a – відповідно, темпи зміни обсягів чистого прибутку, об'єму реалізованої продукції, суми активів.

Слід зауважити, що вищенаведена нерівність має бути спрямована до постійного збільшення показників, тобто мати позитивну динаміку, що об'єктивно виключає таке поняття, як "темпи зменшення".

Проаналізуємо модифікацію загальних показників господарювання аграрних підприємств для встановлення їх взаємозв'язку та відповідності "золотому правилу економіки".

Результати проведених розрахунків доводять, що базовим показником, який використовується у розглянутому співвідношенні, є виручка від реалізованої продукції, значення якої мають бути співстав-

лені як із прибутком підприємства, так і з його активами.

Аналіз показує недосконалість застосування "золотого правила економіки" для одних і тих же підприємств. Так, темпи росту досліджуваних показників $T^{чп}$, $T^{рп}$, T^a аграрних підприємств у 2013 р. порівняно із 2012 р. мають від'ємні значення, що не відповідає визначеному "правилу". Проте, ті ж самі показники за період 2014-2015 рр. у загальному підсумку мають значення, які повністю задовольняють вимоги даної методики: $1152,7\% > 54,3\% > 41,7\% > 100\%$. Така ситуація характеризується наявністю істотних змін, які відбулися у діяльності аграрних підприємств за аналізований період, причому ці зміни обумовлені макроекономічними чинниками (наприклад, динаміка інфляційних процесів), а не безпосередньо управлінсько-господарськими процесами на конкретних підприємствах.

Таким чином, даний підхід доцільно використовувати з урахуванням інфляції, яка має безпосередній вплив на показники, які застосовуються для перевірки "золотого правила економіки". У іншому випадку, необхідний аналіз буде достовірним лише в ідеальному макроекономічному оточенні підприємств.

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що вплив інфляційних процесів суттєво відображається на показниках діяльності підприємств, у результаті чого "золоте правило економіки" не відповідає розрахованим значенням. Слід також зазначити, що така методика аналізу ділової активності не може бути дієвою на підприємствах АПК, оскільки отримані фактичні дані суттєво коливаються під впливом зовнішніх факторів. До того ж, використання зазначеної системи показників не дає достовірної інформації про стан ділової активності, рівень його потенціалу, наявність конкурентних переваг у мінливому зовнішньому оточенні та ін.

Таблиця 4

Перевірка "золотого правила економіки" для аграрних підприємств

Показники	2012 р.	2013 р.	Темп росту, %	2014 р.	2015 р.	Темп росту, %
Середньорічна вартість активів (T^a), тис. грн.	5502925,3	4815579,6	-12,5	4635889	6570378,8	41,7
Дохід (виручка) від реалізації продукції ($T^{рп}$), тис. грн.	4265696,1	3576238,3	-16,2	3133271,3	4834883,0	54,3
Чистий прибуток ($T^{чп}$), тис. грн.	935372,6	681663,3	-27,1	116424,6	1458434,3	1152,7

* Розраховано на підставі даних Головного управління статистики у Луганській області.

Таблиця 5

Перевірка "золотого правила економіки" для аграрних підприємств з урахуванням інфляції

Показники	2012 р.	2013 р.	Темп росту, %	2014 р.	2015 р.	ІСЦ 2015 р., %	Темп росту, %
Середньорічна вартість активів (T^a), тис. грн.	5502925,3	4815579,6	-12,5	4635889	6570378,8	139,1	-15
Дохід (виручка) від реалізації продукції ($T^{рп}$), тис. грн.	4265696,1	3576238,3	-16,2	3133271,3	4834883,0		-7,4
Чистий прибуток ($T^{чп}$), тис. грн.	935372,6	681663,3	-27,1	116424,6	1458434,3		651,6

* Розраховано на підставі даних Головного управління статистики у Луганській області.

Таблиця 6

Аналіз рівня ділової активності аграрних підприємств

Показник	2012 р.	2013 р.	Відхилення, +/-	2014 р.	2015 р.	Відхилення, +/-
Коефіцієнт оборотності активів (ресурсовіддача)	0,7	0,6	-0,1	0,6	0,6	-
Середній період обігу активів	521	558	37	608	608	-
Коефіцієнт обертання оборотних активів	1,1	1,0	-0,1	0,9	0,8	-0,1
Середній період обігу оборотних активів	332	365	33	405	456	51
Коефіцієнт обертання основних засобів	2,2	1,8	-0,4	0,1	2,8	2,7
Коефіцієнт обертання власного капіталу	1,2	1,2	-	1,3	1,2	-0,1
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,6	2,8	0,2	2,9	3,3	0,4
Середній період обігу кредиторської заборгованості	140	131	-9	126	111	-5

* Розраховано на підставі даних Головного управління статистики у Луганській області.

Наступний підхід щодо оцінювання ділової активності підприємств, який використовується в сучасному економіко-статистичному аналізі, передбачає визначення ефективності використання ресурсів на аграрних підприємствах. Це можливо здійснити за допомогою відповідних показників: оборотності фінансових та матеріальних ресурсів підприємств, тривалістю, фінансового та виробничого циклів (табл. 6)

Операційний цикл підприємства представляє собою період повного обороту суми оборотних активів, у ході якого відбувається зміна окремих їх форм, тобто, період часу від моменту витрачання підприємством грошових коштів на придбання матеріальних оборотних активів до надходження грошей від дебіторів за реалізовану їм продукцію [3, с. 118].

Виробничий цикл підприємства характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, що використовуються для обслуговування виробничого процесу, починаючи з моменту надходження сировини, матеріалів та напівфабрикатів на підприємство й закінчуючи моментом відвантаження виготовленої з них готової продукції замовникам.

Фінансовий цикл підприємства – це період повного обороту грошових коштів, інвестованих в оборотні активи, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за отримані сировину, матеріали та напівфабрикати і закінчуючи повною інкасацією дебіторської заборгованості за поставлену готову продукцію [3, с. 127].

Відзначимо, що виробничо-господарський процес безпосередньо пов'язаний із застосуванням як засобів виробництва, так і трудових ресурсів, що у сукупності являють собою наявні виробничі фонди підприємств. При цьому основним елементом, який виступає для матеріального забезпечення даних виробничих фондів, є оборотні засоби (активи). Визначальна значущість оборотних активів характеризується їх основною властивістю, яка полягає, на відміну від інших видів активів, спроможністю прий-

мати участь в обслуговуванні капіталу підприємства на всіх його стадіях, забезпечуючи тим самим безперервний виробничий процес.

Проведений аналіз коефіцієнтів оборотності дає змогу визначити частоту обертання активів чи капіталу підприємства. Так, показники оборотності активів показують, що наявні ресурси аграрних підприємств використовуються неефективно, отримані значення котрих є досить низькими, що негативно відображається на періоді їхнього обігу, який, відповідно, збільшується, а в 2015 р. середній строк обороту обігових активів склав 456 днів, що більше одного календарного року. Що стосується показників обороту кредиторської заборгованості, то вони мають позитивну динаміку, зменшуючи тим самим період товарного кредиту і можливість користуватись запозиченими коштами. Таким чином, аналіз показує, що підприємства не в змозі розраховуватись за своїми зобов'язаннями через занадто довгий строк обертання оборотних засобів, та скорочування періоду обігу кредиторської заборгованості.

У сучасних умовах ділова активність підприємств розглядається з позиції мобілізації внутрішніх джерел економічного росту та з позиції активності у зовнішньому макрооточенні. При цьому внутрішня ділова активність виражається позитивними показниками динаміки економічного потенціалу або ефективністю їх використання.

Слід зазначити, що оцінювання та аналіз ділової активності здійснюються як у кількісному, так і якісному вимірах. Рівень обізнаності поточного стану ринку, на якому підприємство здійснює свою діяльність, досягається за допомогою використання кількісних показників (внутрішніх та зовнішніх), їх динамікою та структурою. Такий аналіз допомагає підприємству отримувати додаткові можливості щодо одержання практичних вигід та надійності здійснення фінансово-господарських операцій, ефективності проведення ділової активності. Одними із визначальних елементів, що впливають на ділову акти-

вність підприємства, є оптимальне співвідношення обсягів реалізованої продукції та одержаного прибутку, наявність основних та оборотних засобів, власного капіталу, а також динаміка росту валюти балансу та ін. показники, які виступають джерелами розробки стратегічних планів господарської діяльності, визначають критерії вибору активної позиції на конкретному ринку.

Структура кількісних показників оцінки виражена параметрами синтетичних та аналітичних даних стану господарської діяльності підприємств та їх динамічним розвитком. У практичному застосуванні дані показники зазвичай групуються: за ступенем приросту абсолютних чи відносних значень щодо планових або базисних показників; за ефективністю використання капіталу підприємства та його наявних ресурсів. Проведено кількісну оцінку ділової активності аграрних підприємств, результати аналізу представимо у табл. 7.

Кількісна оцінка ділової активності підприємств характеризується неоднозначністю динаміки розрахованих показників. Так, з таблиці 2.9 видно, що темпи росту 2013 р. відносно 2012 р. показують від'ємні тенденції за всіма аналізованими показниками. Це означає погіршення фінансового забезпечення аграрних підприємств у даному періоді, що відзначено зниженням обсягів реалізованої продукції та чистого прибутку на 16,2% та 27,1% відповідно. Зменшення відбулося також по всім категоріям активів та капіталу підприємств, призвівши до негативної зміни загальної валюти балансу на 26,6%.

Такий динамічно-зворотній розвиток вплив яв у скорочення кількості робітників агропідприємств майже на 2%. Таким чином, отримані результати за 2012-2013 рр. можна відзначити як незадовільні для

досягнення високого рівня ділової активності (переважно, фінансової, кадрової та виробничої її складових) для аналізованих підприємств.

Діаметрально протилежна ситуація спостерігається за даними показників у 2014-2015 рр. Так, на відміну від попереднього періоду, прослідковується суттєве підвищення усіх кількісних даних, окрім чисельності працівників, яка динамічно знижується, та за 2012-2015 рр. відбулося зменшення майже на 7 тис. робітників. Проте, не зважаючи на значну позитивну тенденцію, рівень розвитку показників, що характеризують стан ділової активності підприємств, у 2015 р. знаходиться на рівні 2012 р. або нижче. Наприклад, сума основних засобів за 2014-2015 рр. збільшилася на 11,9 %, а порівняно із 2012 р. – відбулося її зменшення на 11%. Таким чином, говорити про значне підвищення результативності діяльності аграрних підприємств за аналізований період вважаємо недоцільним, хоча можна відзначити зростання їх ділової активності.

При дослідженні рівня ділової активності підприємств необхідною передумовою є аналіз показників ефективності використання ресурсів і капіталу (табл. 8).

Результати проведеного аналізу показують, що ефективність використання ресурсів і капіталу аграрних підприємств характеризується показниками рентабельності, серед яких рентабельність власного капіталу та операційної діяльності. Так, отримані значення мають позитивну спрямованість за 2013-2015 рр., проте результати 2015 р. (рентабельність операційної діяльності склала 28,6%) нижче значень 2012 р. (30,5%), що свідчить про зниження ефективності даного показника.

Таблиця 7

Кількісна оцінка ділової активності аграрних підприємств

Показник	2012 р.	2013 р.	Темп росту, %	2014 р.	2015 р.	Темп росту, %
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	4265696,1	3576238,3	-16,2	3133271,3	4834883,0	54,3
Чистий прибуток, тис. грн.	935372,6	681663,3	-27,1	116424,6	1458434,3	1152,7
Основні засоби, тис. грн.	1972923,3	1415020,5	-28,3	1564736	1750676	11,9
Запаси, тис. грн.	1941623,1	1449078,1	-25,4	1936252,9	2973888,4	53,6
Кількість працівників, чол.	19983	19613	-1,9	13185	12013	-8,9
Валюта балансу, тис. грн.	5877096,6	4315451,5	-26,6	5439851,5	7700906,1	41,6
Власний капітал, тис. грн.	3705825,4	2551758,4	-31,1	2701219,2	4076180	50,9

* Розраховано на підставі даних Головного управління статистики у Луганській області.

Таблиця 8

Визначення ефективності використання ресурсів і капіталу аграрних підприємств

Показники	2012 р.	2013 р.	Темп росту, %	2014 р.	2015 р.	Темп росту, %
Рентабельність капіталу, %	26,7	25,2	-5,6	4,3	35,8	732,6
Рентабельність операційної діяльності, %	30,5	3,1	-89,8	13,8	28,6	107,2
Продуктивність праці, тис. грн.	213,5	182,3	-14,6	237,6	402,5	69,4
Фондовіддача	2,2	2,5	13,6	2,0	2,8	40,0
Витрати на оплату праці, тис. грн.	799320,9	784520,3	-1,9	320608,9	481017,5	50,1

* Розраховано на підставі даних Головного управління статистики у Луганській області.

Ефективність використання основних засобів як найважливішого елементу господарського процесу характеризується показником фондівдачі, що означає результативність вкладення грошових коштів в основні засоби аграрних підприємств. Як показують розрахунки, даний показник має позитивну динаміку, постійно збільшується (із 2,2 у 2012 р. до 2,8 – у 2015 р.), відтак можна говорити про ефективність використання основних фондів.

Аналіз продуктивності праці та витрат на її оплату показує систематичне збільшення даних показників. Так, протягом періоду дослідження, продуктивність праці аграрних підприємств з 2012 р. по 2015 р. виросла майже на 90%. У той же час витрати на оплату праці робітників агропідприємств за цей же період знизилась на 40%, хоча й прослідковується збільшення протягом 2014-2015 рр. на 50%. Така ситуація характеризується складністю економіко-політичних умов даного періоду, суттєвим відтоком трудових ресурсів, що спричинило підвищення обсягу виробітку продукції на 1 робітника через збільшення тривалості робочого часу.

Таким чином, проведений аналіз свідчить про позитивну динаміку розрахованих показників за 2013-2015 рр., хоча деякі з них знаходяться нижче рівня 2012 р. Це дозволяє стверджувати про зниження рівня ділової активності підприємств за чотири аналізовані роки.

Висновок. Оцінка ділової активності аграрних підприємств є досить складною та трудомісткою процедурою, що підтверджується наявними методиками аналізу, їх різноспрямованістю та розрізненістю аналітичних показників, відсутністю універсальності розуміння отриманих результативних даних. Інтегрованість оцінювальних параметрів ділової активності, дескриптивність суб'єктів та складових елементів також вбачається нелегким завданням.

Відтак, результати проведеного аналізу свідчать про те, що за аналізований період 2012-2015 рр. більшість показників, за якими проводилася оцінка ділової активності, мають тенденції до зниження або ж знаходяться на рівні 2012 р. Аналіз показав також значне зниження суб'єктів агропромисловості та чисельності найманих працівників, що призводить до погіршення виробничих, фінансових та ін. показників.

У процесі дослідження було визначено, що розраховані дані характеризують лише окремі аспекти операційної діяльності аграрних підприємств, які впливають на стан ділової активності (фінансові, виробничі), окреслюючи їх позитивну або негативну динаміку. Проте, формування даного показника залежить від безлічі інших даних відносно ключових функціональних зон господарювання (кадрової, інвестиційної, інноваційної, ринкової та ін.), тому проведений аналіз ділової активності агропідприємств за визначеною в економічній літературі методикою позиціонувати з точки зору комплексності та системності вбачаємо недоцільним.

Відтак, потребує доопрацювання та ґрунтовного дослідження процедура оцінювання ділової активності, розробка на цій основі організаційного механізму управління діловою активністю з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків між аналізованими факторами з метою підвищення якості прийняття управлінських рішень на підприємствах.

Література

1. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.]. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – 2-ге вид. – Київ: Знання, 2005. – 456 с.
2. Рибницький Д. О Сучасні підходи до оцінювання ділової активності підприємства / Д. О. Рибницький, Т. А. Городня // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9. – С. 227-230.
3. Риполь-Сарагоси Ф. Б. Финансовый и управленческий анализ [Учебник] / Ф. Б. Риполь-Сарагоси – М.: Изд-во "Приор", 1999. – 224 с.
4. Сахно В. І. Аналіз основних методичних підходів до оцінки ділової активності підприємств [Текст] / В. І. Сахно // Зб. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного ун-ту. Серія: економічні науки. – 2012. – № 2. Ч. 2. – С. 385-390.
5. Скриньковський Р. М. Діагностика в системі менеджменту підприємства [Текст] / Р. М. Скриньковський, Г. Павловські // Проблеми економіки. – 2016. – № 3. – С. 199-205.

References

1. Kovalenko L., O. Remnova, L. M. Financial management: [Tutorial] / L. O. Kovalenko, L. M. Remnova. – 2nd form. – Kyiv: Knowledge, 2005. – 456 p.
2. Rybnitsky D.O. Modern approaches to the assessment of business activity of the enterprise / D.O. Rybnitsky, T.A. Gorodnya // Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. – 2010. – Publ. 20.9 – P. 227-230.
3. Ripol-Zaragosa F. B. Financial and managerial analysis [Textbook] / F. B. Ripol-Zaragozi – Moscow: Publishing house "Priory", 1999. – 224 p.
4. Sakhno V.I. Analysis of the main methodological approaches to the assessment of business activity of enterprises [Text] / V. I. Sakhno // Sb. sciences Works of the Tavria State Agrotechnical University. Series: Economic Sciences. – 2012. – No. 2. Part 2. – P. 385-390.
5. Skrenkovsky RM. Diagnostics in the system of management of the enterprise [Text] / R. M. Skrenkovsky, G. Pavlovskii // Problems of the economy. – 2016. – No. 3. – P. 199-205.

Годящев Н.А. Оценка уровня деловой активности предприятий в контексте современных инструментальных возможностей.

В статье актуализирована проблематика оценки уровня деловой активности предприятий. Определена приоритетность исследования деловой активности предприятий агропромышленного комплекса на основании их исторического развития, географических особенностей и имеющегося ресурсного обеспечения. Используя общенаучные методические подходы, возможности и инструменты, проанализирована специфика функционирования аграрных предприятий, их финансово-экономическое состояние и уровень деловой активности. Определены ключевые

вые обобщающие показатели для анализа и характеристики уровня деловой активности предприятий. В процессе анализа выявлены негативная тенденция по базовым финансовым и производственным показателям, а также в целом – сокращение общего количества аграрных предприятий рассматриваемого региона. Доказано снижение уровня деловой активности данных предприятий по их операционными и другим показателям.

Ключевые слова: деловая активность, предприятие, оценка, анализ, методика, показатель, инструмент.

Hodiashchev M.O. Evaluation of the level of business activity of enterprises in the context of modern instrumental capabilities.

The article focuses on the evaluation of the level of business activity of enterprises. The priority of the research of business activity of enterprises of agro-industrial complex based on their historical development, geographical features and available resource provision is determined. Using general scientific methodological approaches, opportunities and tools, the specifics of the functioning of agrarian enterprises, their

financial and economic status and the level of business activity are analyzed. The key general indicators for analysis and characterization of the level of business activity of enterprises are noted. In the course of the analysis, a negative tendency was found for the basic financial and production indicators, as well as in general the reduction of the total number of agrarian enterprises in the analyzed region. The reducing of the level of business activity of these enterprises for their operational and other indicators are proved.

Key words: business activity, enterprise, evaluation, analysis, methodology, indicator, instrument.

Годящев М.О. – асистент кафедри менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету імені В. Даля, e-mail: cxid@i.ua

Рецензент: д.е.н, доц. **Овчаренко Є. І.**

Стаття подана 02.06.2017.